

بسمه تعالی

برنامه ارزشیابی نظام مند دوره های آموزشی (کارشناسی؛ کارشناسی

ارشد؛ دکترای حرفه ای؛ دکترای تخصصی)

دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی بابل

تدوین و تنظیم اردیبهشت ۱۴۰۱

مقدمه:

سازمان های آموزشی جهت تحقق اهداف به ارزشیابی برنامه های خود نیاز مبرمی دارند تا معلوم شود که اقدامات و عملیات انجام شده تا چه حد با ملاک ها و موازین پیش بینی شده تطابق دارند. امروزه ارزشیابی در سازمان های آموزشی بازوانی قوی برای مدیران و معلمان است که به کمک آنها می توان در مورد قطع، ادامه، اصلاح یا تعدیل و توسعه برنامه های آموزشی و درسی تصمیم گیری نمود.

تعریف ارزشیابی:

ارزیابی آموزشی عبارت از انعکاس فعالیت های یک واحد یا پدیده ی آموزشی در جهت بهبود و پیشرفت برنامه ها و فعالیت ها برای نیل به بازده و برون داد مورد نظر.

کرانباخ ارزشیابی را جمع آوری و استفاده از اطلاعات جهت تصمیم گیری در مورد یک برنامه ی آموزشی می داند. به عقیده ی او تعیین موفقیت یا عدم موفقیت برنامه های آموزشی فقط از طریق جمع آوری اطلاعات در موقعیت های واقعی، یاددهی - یادگیری امکان پذیر است و هرگونه تصمیم گیری در مورد برنامه ی آموزشی باید براساس اطلاعات جمع آوری شده صورت گیرد.

اگرچه ارزشیابی فقط یک هدف اساسی دارد (تعیین بها یا ارزش چیزی) ولی نقشهای آن بسیار است. هدف اصلی ارزشیابی، قضاوت و داوری است. در ارزشیابی یک هدف این است که مشخص شود آیا اهداف موردنظر که از قبل تعیین شده است، تحقق یافته اند؟ آیا عملکرد رضایت بخش بوده است یا نه؟ بنابراین نیاز به قضاوت و داوری میباشد. هدف دیگر ارزشیابی فراهم نمودن اطلاعات

ارزشیابی برنامه درسی

برنامه درسی، محصول فرآیند برنامه ریزی درسی است. این نوع از برنامه ریزی ها چون دیگر فرآیندهای برنامه ریزی، نیازمند ارزشیابی است. ارزشیابی امکان بهبود برنامه های درسی را فراهم می آورد. بنابراین در تعریف ارزشیابی برنامه درسی جست و جوی نظم یافته ای برای قضاوت و توافق درباره ارزش یک اهمیت یا یک برنامه درسی، به منظور بهبودی آن در جهت کاهش فاصله میان نتایج جاری و مطلوب.

ارزشیابی برنامه درسی به منظور قضاوت و یا توافق درباره ارزش یک برنامه درسی انجام می شود. بنابراین نقش اصلی ارزشیابی تعیین ارزش برنامه درسی است.

ارزشیابی از برنامه درسی

ارزشیابی از برنامه درسی " و داوری نسبت به مجموعه پیچیده تعامل های بین یک برنامه درسی با محیط اجرای آن است "

این نوع ارزشیابی برنامه درسی دارای الگوهای متعددی است و معمولاً یک یا چند محور زیر را در بر می گیرد:

۱- اهداف برنامه درسی

یکی از جنبه های ارزشیابی برنامه درسی، قضاوت درباره اهداف برنامه درسی است. اهداف یک برنامه باید پاسخگوی نیازهای فراگیران باشد. همچنین هدف ها باید صریح و روشن بوده و برای شاگردانی در سطحی خاص و مرحله معینی از رشد ذهنی، مناسب و قابل دسترس باشد، و دانش آموزان را به یادگیری های بعدی تشویق کنند. و در نهایت هدف های جزئی به تحقق اهداف کلی کمک کند.

۲) میزان دستیابی برنامه به اهداف از پیش تعیین شده

برخی از فعالیت های ارزشیابی برنامه درسی به دنبال بررسی میزان تحقق اهداف برنامه درسی هستند. در این نوع از ارزشیابی ها با استفاده از آزمون های پیشرفت تحصیلی، میزان تحقق اهداف برنامه درسی سنجیده می شود.

۳) ارزشیابی نتایج برنامه درسی

نتایج برنامه درسی از اهداف از پیش تعیین شده منحصر نمی گردد. بلکه امکان دارد برنامه درسی نتایجی به بار آورد که از قبل، مد نظر برنامه ریزان نبوده است. در این نوع ارزشیابی که به آن ارزشیابی هدف آزاد نیز می گویند، همه نتایج احتمال برنامه درسی مورد ارزشیابی قرار می گیرد.

۴) تناسب عناصر برنامه درسی

برنامه درسی یک مجموعه عناصری است که به منظور هدایت فعالیت های یاددهی - یادگیری طراحی شده است. این عناصر باید دارای ارتباطی منطقی و قابل دفاع باشند. قضاوت درباره تناسب عناصر برنامه درسی با یکدیگر، یکی دیگر از جنبه های ارزشیابی برنامه درسی است.

۵) هماهنگی برنامه درسی با سایر عناصر نظام آموزشی

عناصر نظام آموزشی چون معلم، فراگیران، تجهیزات، فضای آموزشی و برنامه درسی باید با هم هماهنگ باشند. برنامه درسی از جهت میزان هماهنگی با عناصر دیگر نظام، مورد ارزشیابی قرار می گیرد. نتایج این نوع ارزشیابی ها می تواند منحصر به تصمیم گیری هایی در جهت هماهنگ کردن عناصر نظام آموزشی با هم شود.

قضاوت و داوری در رابطه با مطلوبیت اهداف، میزان تحقق اهداف، نتایج برنامه درسی، تناسب عناصر برنامه درسی با هم و هماهنگی برنامه درسی با سایر عناصر نظام آموزشی، جنبه هایی از ارزشیابی برنامه درسی است.

ارزشیابی از برنامه های درسی و مواد آموزشی

ارزشیابی آموزشی گاهی به منظور تعیین اثربخشی برنامه درسی یا مواد آموزشی انجام میشود و شامل ارزشیابی از عواملی چون روشهای آموزشی، کتابهای درسی، مواد دیداری- شنیداری و تدارکات فیزیکی و سازمانی است. ارزشیابی از برنامه درسی ممکن

است شامل ارزشیابی از یک برنامه کامل و یا جنبه کوچکی از یک برنامه کامل باشد. در ارزشیابی از برنامه درسی نیز عمده ترین ملاک پیشرفت تحصیلی میزان یادگیری دانشجویان است. ملاک دیگر ارزشیابی برنامه درسی هزینه آنهاست. برنامه درسی با عوامل مختلف و آشکار و پنهان ارتباط دارد. این ارتباط و تأثیرپذیری از پارامترهای مختلف، موجب میشوند که در همه مراحل برنامه ریزی و اجرای برنامه درسی، تصمیم گیری و اقدامات انجام شده مورد ارزشیابی قرار گیرند. ارزشیابی برنامه درسی فرایندی است که در مورد داوری در زمینه تناسب تصمیمات برنامه درسی به کار میرود.

در دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی بابل بر اساس برنامه استراتژیک و رسالت این دانشکده، ارزشیابی بر اساس اهداف برنامه درسی انجام می گیرد.

الگوی ارزشیابی برخاسته از رویکرد مبتنی بر هدف

در این رویکرد ابتدا مقاصد یک فعالیت آموزشی تعیین میگردند و بعد از آن در ارزشیابی کوشش به عمل می آید تا نشان داده شود که آن مقاصد تا چه اندازه تحقق یافته اند و هرکجا در نتیجه ارزشیابی، چنان که معلوم گشت که بین عملکرد و هدفها اختلاف وجود دارد، باید نواقص برطرف گردند، و بار دیگر ارزشیابی انجام گیرد.

برنامه ارزشیابی نظام مند دوره های آموزشی

برنامه ارزشیابی دوره های آموزشی دانشکده های تابعه دانشگاه علوم پزشکی بابل با عنایت به مهمترین نقاط قوت، نقاط ضعف، چالش ها و فرصت هایی که عمدتاً دانشکده با آن روبروست در برنامه استراتژیک دانشکده ذکر شده است، به دو صورت ارزیابی تکوینی (در طول دوره و بر اساس برنامه عملیاتی) و ارزیابی تراکمی (هر ۵ سال یکبار و بر اساس آخرین معیارهای اعتبار سنجی موسسه ای و الگوی ارزشیابی کریک پاتریک) می باشد.

اعتبارسنجی موسسه ای؛ فرایندی است که در جریان آن یک سازمان مشخص با استفاده از نظر مجموعه ای از خبرگان یک حوزه تخصصی، براساس استانداردهای مدون و از پیش تعیین شده، نسبت به انجام ارزشیابی های ادواری منظم واحدهای آموزشی در حوزه مورد نظر اقدام نموده و در مورد اعطای صلاحیت آموزشی به آنها تصمیم گیری می نماید .

وظایف کمیته ارزشیابی

ارزشیابی فرایندها و پیامدهای اجرای دوره آموزشی

بررسی و تصویب سیاستها، خط مشی و برنامه های کلی ارزشیابی دوره

هماهنگ سازی کلیه فعالیتهای ارزشیابی دوره و نظارت در دانشکده

بررسی و تصویب شاخصها و استانداردها و مدل ارزشیابی

بازنگری و تصویب دستورالعمل های مورد نیاز ارزشیابی دوره

برگزاری جلسات براساس نیاز برنامه

برنامه ارزیابی تکوینی دوره های آموزشی

❖ ارزیابی فرایندهای برنامه آموزش پزشکی

ردیف	موضوع ارزیابی	موضوع ارزیابی	ارزیابی تیم اجرایی ارزیابی	بازه زمانی
۱	بررسی وضعیت اجرای برنامه آموزشی در دانشکده ها و بیمارستان های آموزشی و اجرای اقدامات مداخله ای	طی ارزیابی فعالیتهای آموزشی در دروس تئوری؛ آزمایشگاهی و کارآموزی	EDO دانشکده و کمیته ارزشیابی	سالانه
۲	بررسی وضعیت اجرای برنامه های آموزشی توسط اعضای هیأت علمی از دیدگاه دانشجویان و اجرای اقدامات مداخله	بررسی نمرات ارزیابی اساتید توسط دانشجویان و ارزشیابی ۳۶۰ درجه در سامانه هم آوا برگزارى جلسات؛ اجرای طرح های پژوهشی	EDO دانشکده و کمیته ارزشیابی برنامه با استعلام از EDC	بصورت دوره ای
۳	بررسی وضعیت اجرای اجزای برنامه های آموزشی (محتوا؛ روشهای آموزشی، زمانبندی ارائه محتوا، منابع، اعضای هیات علمی، فراگیران، محیط آموزشی، آزمونها و اطلاع رسانی ها)	تهیه چک لیست ارزشیابی فرایند	EDO دانشکده و کمیته ارزشیابی برنامه	بصورت دوره ای

مدل کرک پاتریک جهت ارزیابی تراکمی پیامدهای اجرای برنامه آموزش پزشکی عمومی

بیشتر مدل های ارزشیابی مشهور در سال های اخیر بر اساس الگوی ارزشیابی چهارسطحی کرک پاتریک بنا نهاده شده اند. کرک پاتریک اولین بار ایده هایش را در سال ۱۹۵۹ در مجموعه ای از مقالات در مجله توسعه و آموزش ایالات متحده منتشر کرد که بعداً

در کتاب کرک پاتریک تحت عنوان «ارزشیابی برنامه های آموزشی» در سال ۱۹۷۵ توسط انجمن توسعه و آموزش آمریکا (ASTD) American Society for Training & Development منتشر شد. طبق این مدل، ارزشیابی همیشه باید از سطح اول شروع شود و اگر زمان و بودجه فراهم بود، باید سطح دوم و سپس سطح سه و چهار پیگیری شود. اطلاعات هر سطح، به عنوان پایه سطح بعدی ارزشیابی، عمل می‌کند (۱۱)؛ که در اینجا به توضیح بیشتر هر کدام از سطوح می‌پردازیم:

۱- سطح واکنش

در این سطح، واکنش افراد نسبت به دوره آموزشی و تجارب یادگیری سنجیده می‌شود. پرسشنامه‌هایی که در پایان دوره آموزشی جهت سنجش رضایت شرکت‌کنندگان از دوره آموزشی ارائه می‌شوند، این سطح را می‌سنجند.

۲- سطح یادگیری

سطح دوم حدود یادگیری را مورد سنجش قرار می‌دهد. سنجش تغییر در دانش، مهارت یا بینش را نشان می‌دهد که مدرس می‌تواند از طریق روش‌هایی مانند پیش آزمون، پس آزمون و استفاده از گروه کنترل به میزان آن پی ببرد.

۳- سطح رفتاری

منظور از رفتار چگونگی و میزان تغییراتی است که در رفتار شرکت‌کنندگان در اثر شرکت در دوره آموزشی حاصل می‌شود و آن را می‌توان با ادامه ارزیابی در محیط واقعی کار روشن ساخت.

۴- سطح نتایج

کرک پاتریک تعریف رسمی برای این عنصر ارائه نمی‌دهد؛ اما در عوض، بر طیفی از مثال‌ها که معنی این عنصر را روشن می‌کنند، تکیه می‌کند. مثال‌هایی مانند کاهش هزینه‌ها، کاهش جابه‌جایی‌ها و غیبت‌ها، کاهش شکایات، افزایش کیفیت و کمیت محصولات و افزایش روحیه و ... که بر نتایج تاثیر می‌گذارند را در این سطح بررسی می‌کند.

برنامه ارزیابی تراکمی دوره های آموزشی

❖ ارزیابی پیامدهای برنامه (بر اساس معیار کریک پاتریک)

ردیف	سطوح مورد ارزیابی	موضوع ارزیابی	تیم اجرایی ارزیابی	بازه زمانی ارزیابی
۱	سطح واکنش	بررسی رضایتمندی فراگیران و دانش آموختگان از برنامه (محتوا، مدرس، امکانات و)...	بر اساس سطح دانشجویان EDO دانشکده ها	سالانه
۲	سطح یادگیری	بررسی تغییرات و مقایسه نتایج آزمون های مختلف دانشکده (MCQ)، آزمون صلاحیت بالینی، آزمون علوم پایه، آسلی، آسکی و... گروه ها	بر اساس سطح دانشجویان EDO دانشکده ها	در پایان نیمسال
۳	سطح رفتاری	ارزیابی تغییرات رفتاری و عملکردی دانشجویان در محیط واقعی کار با استفاده از تحلیل های آماری بررسی تغییرات نمرات DOPS و CEX-Mini و logbook دانشجویان طی کارآموزی و کارورزی	EDO بیمارستان و معاونت آموزشی دانشکده ها	پایان دوره
۴	سطح نتایج	بررسی هزینه مصرف شده در آموزش بررسی	مدیریت دانشکده پزشکی و واحد تحقیقات	پس از حضور فارغ التحصیلان در فیلدهای

سلامت	موسسات محل فعالیت فارغ التحصیلان	میزان رضایتمندی مدیران مراکز مشغول به کار دانش آموختگان دانشگاه		
-------	-------------------------------------	--	--	--

ضمن بررسی نتایج ارزیابی های تکوینی و تراکمی در کمیته برنامه ریزی دانشکده؛ از نتایج آن جهت بازنگری سالانه برنامه عملیاتی و نیز بازنگری برنامه استراتژیک دانشکده استفاده میگردد . لازم به ذکر است از داده های ارزیابی تکوینی نیز در پایان ۱ سال جمع آوری و تحلیل جامعی صورت گرفته و قابل استفاده برای ارزیابی تراکمی در چارچوب مدل کرک پاتریک می باشد . روش گرد آوری اطلاعات : پرسشنامه ؛ بحث گروهی ؛ مصاحبه ؛ مشاهده ؛ بررسی مستندات و ...

نکته: در صورتیکه به هر نحوی محتوای برنامه آموزشی، بازنگری، تغییر و یا اضافه و کم گردید؛ دانشکده موظف است با بررسی موضوع در کمیته های برنامه ریزی و ارزشیابی؛ این برنامه را بازبینی و متناسب با تغییرات جدید تنظیم نماید.

اعضا کمیته ارزشیابی دانشکده:

رئیس دانشکده ، معاونین دانشکده ، مدیر EDO دانشکده و همچنین مدیر EDC و یک نماینده از کمیته دانشجویی EDC به عنوان اعضای اصلی و دبیر کمیته، معاون آموزشی دانشکده پزشکی می باشد. بدیهی است بر اساس موضوع ارزشیابی؛ اعضای موقت هم به این کمیته اضافه خواهند گردید.

منابع:

بازرگان، عباس (۱۳۸۰). ارزشیابی آموزشی. تهران، سمت.
سیف، علی اکبر (۱۳۸۷). سنجش فرآیند و فرآورده یادگیری: روشهای قدیم و جدید. تهران : دوران.
سیف، علی اکبر (۱۳۷۹). روانشناسی پرورشی چاپ پانزدهم (۱۳۸۵)، ویراست پنجم. تهران: آگاه.
سیف، علی اکبر (۱۳۸۲). اندازه گیری، سنجش، ارزشیابی آموزشی. تهران: دوران
کدیور، پروین (۱۳۷۹). روانشناسی تربیتی. تهران: سمت.
کیامنش، علیرضا (۱۳۷۳). روش های ارزشیابی آموزشی (رشته علوم تربیتی). تهران: دانشگاه پیام نور
نوذری، ابوالقاسم (۱۳۷۲). مقدمه ای بر سنجش و اندازه گیری علوم تربیتی. تهران: آوای

Kirkpatrick D. Four Steps to Measuring Training Effectiveness. Personnel Administrator. 1983;28:19.

Cronbach, L. J. (1951). Coefficient alpha and the internal structure of tests. Psychometrika. 16, 297-334.